Przegląd Sejmowy
nr 3(164)/2021, s. 213–221; https://doi.org/10.31268/PS.2021.39

Mariusz Krzysztofiński*

Urząd Wojewody Lubelskiego na przestrzeni stu lat funkcjonowania

Waldemar Kozyra

Urząd Wojewody Lubelskiego w latach 1919–2019.
Sto lat funkcjonowania w różnych ustrojach politycznych i systemach administracyjnych
Wydawnictwo UMCS, Lublin 2019, s. 408.

The Lublin Voivode Office over one hundred years of operation

Waldemar Kozyra

Lublin Voivode Office in the years 1919–2019.
One hundred years of operation under diverse political and administrative systems
Wydawnictwo UMCS, Lublin 2019, p. 408.

The administration of the reborn state, created in 1918 from scratch after years of partitions played an important role in the recent history of Poland. Next to the army, it was one of the most important institutions consolidating the areas previously belonging to the three partitioners and integrating the new citizens of the Republic of Poland. Such a role was played by the administration both during the twentieth century and in the current century.

Keywords: voivodes, state administration, Lublin Voivodship Office, personnel policy, political and official elite of the Lublin region

---

W dziejach najnowszych Polski ważną rolę odegrała administracja odrodzonego państwa tworzona w 1918 r. od podstaw po latach zaborów. Obok armii była ona jedną z najważniejszych instytucji scalających obszary należące dotychczas do trzech zaborców i integrujących nowych

* **Dr hab. Mariusz Krzysztofiński**
Instytut Pamięci Narodowej, główny specjalista Oddziałowego Biura Badań Historycznych w Rzeszowie, Polska
Institute of National Remembrance, Poland
mariusz.krzysztofinski@ipn.gov.pl, https://orcid.org/0000-0003-3905-1684

obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Rolę taką administracja odgrywała zarówno na przestrzeni dwudziestego wieku, jak i w trwającym obecnie stuleciu.

Słowa kluczowe: wojewodowie, administracja państwowa, Urząd Wojewódzki Lubelski, polityka personalna, elita polityczna i urzędnicza Lubelszczyzny

---

Historia instytucji administracji państwowej tak na poziomie centralnym, jak i regionalnym stanowi ważny dział wiedzy naukowej, dzięki której historia państwa i narodu polskiego staje się dla nas bogatsza i bardziej zrozumiała.

Zasadniczo prace poświęcone dziejom administracji centralnej i wojewódzkiej oraz uwarunkowaniom, w których funkcjonowała[1], nie są zbyt liczne, co utrudnia kompleksowe i porównawcze spojrzenie na to zagadnienie. Spostrzeżenie to dotyczy zarówno lat 1918–1939[2], jak i okresu powojennego[3]. Jeszcze skromniej w tej materii reprezentowany

[1] *Vide* m.in. W. Dawidowicz, *Zarys ustroju administracji terenowej w Polsce*, PWN, Warszawa 1976; M. Kallas, *Historia ustroju Polski X – XX w.*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997; A. Ajnenkiel, *Administracja w Polsce. Zarys historyczny*, „Książka i Wiedza", Warszawa 1977; W. Witkowski, *Historia administracji w Polsce 1764–2020*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2020; J. Malec, D. Malec, *Historia administracji i myśli administracyjnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.

[2] Wśród prac poświęconych dziejom administracji w II RP należy wymienić: *Polskie województwo. Doświadczenia i perspektywy*, red. A. Kukliński, P. Swianiewicz, Instytut Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1990; M. Kallas, *Województwo w Drugiej Rzeczypospolitej. Z dziejów podziałów terytorialnych 1919–1939*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia" 1997, z. 30; P. Waingertner, *Włodarze województwa łódzkiego*, Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź 2014; M. Bandurka, *Rozwój terytorialny ziem województwa łódzkiego w okresie 1918–1993*, „Rocznik „Łódzki" 1994, r. 4; *idem*, *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe Miasta Łodzi i Województwa Łódzkiego, Łódź 1995; S. Salmonowicz, *Podziały terytorialne i organizacja administracji w województwie pomorskim (1920–1939)*, [w:] *Historia Pomorza*. Tom V *(1918–1939). Województwo pomorskie i Wolne Miasto Gdańsk*, cz. 1. *Ustrój, społeczeństwo i gospodarka*, red. S. Wierzchosławski, P. Olstowski, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Toruń 2015; *Województwo śląskie (1922–1939). Zarys monograficzny*, red. F. Serafin, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1996; P. Górski, *Profesjonalizacja administracji państwowej w Polsce 1918–1939. Uwarunkowania społeczne i kulturalne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011; A.J. Mielcarek, *Podziały terytorialno-administracyjne II Rzeczypospolitej w zakresie administracji zespolonej*, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2008; W. Śleszyński, *Województwo poleskie*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2014; P. Cichoracki, *Województwo poleskie 1921–1939. Z dziejów politycznych*, Wydawnictwo LTW, Łomianki 2014; *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Białymstoku, Białystok–Warszawa 2019.

[3] J. Służewski, *Wojewoda w systemie administracji państwowej*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1981; M. Kallas, A. Lityński, *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis-Nexis, Warszawa 2003; *Województwo śląskie 1945–1950. Zarys dziejów politycznych*, red. A. Dziurok, R. Kaczmarek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014; *Województwo opolskie 1950–2010*, red. M. Lis, K. Szczygielski, L. Dróżdż, Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, Opole 2011; M. Romański, *Urząd wojewody w Polsce 1918–2013. Studium prawno-historyczne*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Sandomierz 2013; *Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956. Aspekty polityczne*, red. T. Osiński, M. Mazur, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Lublinie,

jest nieodległy wszak współczesnym okres III RP[4]. Tym bardziej godna zauważenia jest praca Witolda Kozyry, badacza od lat zajmującego się historią polskiej administracji[5], poświęcona urzędowi wojewody lubelskiego w ciągu 100 lat funkcjonowania (1919––2019). Monografię tę traktować można jako autorskie i z pewnością twórcze dopełnienie dotychczasowych badań prowadzonych przez Autora nad dziejami regionalnej administracji.

Rozprawa składa się z trzech odrębnych części. Pierwsza prezentuje polityczne i prawnoustrojowe warunki funkcjonowania urzędu wojewody lubelskiego. Druga zawiera noty biograficzne wszystkich osób piastujących ten urząd w latach 1919–2019. Zostały one sporządzone według kwestionariusza badawczego nakreślonego przez Autora książki. Trzecią tworzą zamieszczone w publikacji dwa sprawozdania wojewody lubelskiego – jedno z 1992 r. (z okresu pełnienia tej funkcji przez Adama Cichockiego), drugie z 2002 r. (gdy urząd ten sprawował Andrzej Stefan Kurowski). Te dwa obszerne dokumenty traktować należy jako cenne źródło wiedzy, które może być wykorzystywane w pracach dotyczących historii administracji i regionu lubelskiego po 1989 r.

Prezentując funkcjonowanie administracji na terenie województwa lubelskiego, Autor opisał je na tle dwudziestowiecznych dziejów Polski, wyróżniając w rozdziale pierwszym administrację Polski Odrodzonej (1919–1939), czasy okupacji niemieckiej, podczas której rolę administracji odgrywała Okręgowa Delegatura Rządu RP na Kraj w Lublinie (1941–1944), okres komunizmu (1944–1989) i wreszcie czasy III Rzeczypospolitej (1989–2019). W przypadku dwóch ostatnich etapów dziejowych na podstawie obowiązujących wówczas aktów prawnych i przeprowadzanych reform administracyjnych precyzyjnie wyszczególnił kilka okresów.

Główny cel pracy został scharakteryzowany słowami: „Autor, kierując się obligatoryjną zasadą ciągłości procesu dziejowego, podjął próbę scharakteryzowania wszystkich organów, urzędów czy władz, które były prawnymi lub faktycznymi następcami powstałego 2 sierpnia 1919 r. i działającego do 14 września 1939 r. urzędu wojewody

Lublin 2016; *Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956. Aspekty społeczne, gospodarcze, oświatowe i kulturalne*, red. T. Osiński, M. Mazur, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Lublinie, Lublin 2017.

[4] *Urząd Wojewody w Poznaniu. Od X wieku do współczesności*, oprac. Z. Dworecki, D. Matelski, S. Nawrocki, W. Radomski, red. S. Sierpowski, Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej, Poznań 1997; *Prawo, administracja, gospodarka po 15 latach transformacji ustrojowej Rzeczypospolitej Polskiej*, kol. red. J. Szreniawski red. nacz. *et al.*, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyślu, Przemyśl 2006; P. Solarz, *Biurokracja w funkcjonowaniu aparatu państwowego w Polsce po 1989 roku*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Warszawa 2013; *Jaka administracja? Rozważania nad teorią i praktyką administracji polskiej po 1989 roku*, red. M. Strzelecki, W. Zubrzycki, D. Jurczak, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP, Olsztyn 2016; *Stulecie polskiej administracji. Doświadczenia i perspektywy*, red. W. Federczyk, Krajowa Szkoła Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego, Warszawa 2018.

[5] *Vide* m.in. W. Kozyra, *Urząd Wojewódzki Lubelski w latach 1918–1939*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1999; *idem*, *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918–1939*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009. Ich uzupełnieniem jest wiele artykułów naukowych publikowanych w ciągu ostatnich kilkunastu lat, omawiających funkcjonowanie administracji państwowej na różnych płaszczyznach (strukturalnej, prawno-organizacyjnej, personalnej, politycznej).

lubelskiego i jego aparatu pomocniczego, czyli Urzędu Wojewódzkiego Lubelskiego"[6]. Tak nakreślony cel monografii wymusza na Autorze znajomość realiów kilku epok historycznych o różnych systemach prawnych i uwarunkowaniach geopolitycznych. Spełnienie opisanych wymagań może okazać się trudne i wiąże się z wysokimi kompetencjami z takich dziedzin wiedzy jak nauki prawnicze czy politologiczne. W przypadku recenzowanego dzieła można stwierdzić, że z tego zadania Autor wywiązał się należycie, zachowując jasność i precyzyjność wywodu oraz porządkując dotychczasowe ustalenia dotyczące omawianego zagadnienia i wprowadzając do obiegu naukowego nowe.

W ciągu opisywanych tu 100 lat dziejów Polski niezmienny pozostawał fakt, że urząd wojewody kumulował w sobie atrybuty charakterystyczne zarówno dla funkcji politycznej, jak i administracyjnej. Sprawujące ją osoby odgrywały też dodatkowo ważną rolę w życiu społecznym regionu. Przy czym, moim zdaniem ewidentnie, osłabienie obydwu wymienionych funkcji, tj. politycznej i administracyjnej, widoczne jest w szczególnie trudnych dla państwa i narodu polskiego okresach: okupacji niemieckiej (w tym jednak przypadku chyba bardziej widoczne jest ograniczenie funkcji administracyjnej spowodowane funkcjonowaniem w warunkach konspiracyjnych), po wkroczeniu Sowietów w 1944 r. i brutalnym przejęciu władzy przez Polską Partię Robotniczą. W tym drugim etapie, po 1944 r. odbudowane struktury administracji miały zasadniczo charakter fasadowy, co szczególnie widoczne jest w okresie komunizmu, zarówno w latach 1944–1950, 1950–1973, jak i w końcowym czasie istnienia PRL. Konstatacja ta jest pochodną analizy tworzonego przez komunistów systemu prymatu politycznego, w którym administracja (począwszy od najniższego szczebla, po wojewódzki i w końcu centralny) była tylko i wyłącznie substytutem i parawanem dla partii komunistycznej (PPR/PZPR) sprawującej władzę w sposób dyktatorski. W tym okresie urząd wojewody przez dziesięciolecia pozostawał stanowiskiem nomenklaturowym. Przez cały ten czas tak rząd PRL, jak i posłowie na Sejm poszczególnych kadencji, wreszcie wojewodowie pozostawali w cieniu notabli partyjnych, którzy byli faktycznymi dysponentami władzy i możliwości z niej wynikających. Tym samym prawdziwym „gospodarzem" województwa był zazwyczaj I sekretarz KW PPR/PZPR, który dublował kompetencje administracji publicznej, odwzorowując je na podstawie podległej mu struktury partyjnej. Co istotne, ośrodkiem nadrzędnym był zazwyczaj KW PZPR, a „struktury administracji państwowej odpowiadały za realizację podjętych decyzji"[7]. To celowe zdeprecjonowanie roli wojewody wpływało na postrzeganie tego urzędu jako parawanu komunistycznego kierownictwa chroniącego go przed niezadowoleniem społecznym i stwarzającego pozory zachowania

[6] W. Kozyra, *Urząd Wojewody Lubelskiego w latach 1919–2019...*, s. 9.

[7] M. Sroka, *Komitet Wojewódzki PZPR w Opolu w latach 1950–1990*, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział we Wrocławiu, Wrocław–Warszawa 2019, s. 256. Jak pisze Mariusz Korejwo, organa PZPR wpływały na funkcjonowanie administracji z wykorzystaniem kilku metod działania: symetrii, zasady „nasi ludzie", nomenklatury, zasady absorpcji („klubu dyrektorów", zasady „partyjnej frakcji", zasady recenzenckiej). *Vide* szerzej M. Korejwo, *Oddziaływanie PZPR na aparat administracji państwowej*, [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Archiwum Państwowe w Lublinie, Radzyńskie Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych, Lublin – Radzyń Podlaski 2012, s. 273–304.

reguł demokratycznych. Umocowanie pozycji wojewody w komunistycznym systemie rządzenia – choć zasygnalizowane w rozprawie[8] – wymaga moim zdaniem bardziej rozbudowanego komentarza[9]. Warto przy tym zaznaczyć, że zadania „aparatu partyjnego pokrywały się z zadaniami administracji rządowej"[10].

Za nowatorskie uznać należy zaprezentowanie realiów funkcjonowania i prerogatyw wojewody lubelskiego w okresie III RP. Opis ten uwzględnia postępujące z mozołem zmiany kadrowe i personalne w obrębie administracji po 1990 r., jak również zmiany będące następstwem reformy samorządowo-administracyjnej z 1998 r. Jest on – podobnie jak pozostałe podrozdziały części I monografii – szczególnie cenny dla przedstawicieli takich dziedzin wiedzy jak: nauki o polityce i administracji, nauki prawnicze i nauki o bezpieczeństwie.

W drugiej części opracowania zamieszczono 25 not biograficznych osób pełniących funkcję wojewody w latach 1919–2019. Spośród nich pięciu wojewodów sprawowało swój urząd w okresie II Rzeczypospolitej. Od 1919 do 1926 r. stanowisko to piastował Stanisław Witalis Moskalewski, zwolennik Narodowej Demokracji i przeciwnik przewrotu majowego. Po objęciu władzy przez stronników marszałka Józefa Piłsudskiego funkcję wojewody lubelskiego pełniły następujące osoby: Antoni Remiszewski (1926–1930), Bolesław Jerzy Świdziński (1930–1933), Józef Bolesław Rożniecki (1933–1937), Jerzy Albin de Tramecourt (1937–1939). Wojewodowie ci utożsamiali się z obozem utworzonym przez Józefa Piłsudskiego i jego epigonami. W okresie II wojny światowej urząd wojewody piastował Władysław Cholewa, Delegat Rządu RP na województwo lubelskie, przedstawiciel konspiracyjnego i opozycyjnego wobec środowisk piłsudczykowskich Stronnictwa Ludowego.

W tej części rozprawy znajdują się też noty biograficzne ośmiu osób sprawujących urząd wojewody lubelskiego w okresie komunistycznej dyktatury. W przypadku Kazimierza Sidora (pełniącego obowiązki wojewody lubelskiego w okresie 1 września 1944 r. – 2 stycznia 1945 r.), jak również Mieczysława Stępnia (wojewody w latach 1975–1980) Autor zrezygnował z próby dotarcia do ich akt personalnych przechowywanych w Instytucie Pamięci Narodowej [dalej: IPN], a dokumentujących ich służbę w aparacie represji komunistycznej Polski[11]. Pierwszy z wymienionych, co ciekawe,

[8] W. Kozyra, *Urząd Wojewody Lubelskiego w latach 1919–2019...*, s. 83–84.

[9] K. Zawadka, *Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie 1948–1956. Struktura – ludzie – mechanizm funkcjonowania*, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Lublinie, Lublin 2014, s. 173–177; M. Sroka, *Komitet Wojewódzki PZPR w Opolu w latach 1950–1990*, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział we Wrocławiu, Wrocław–Warszawa 2019, s. 166–169.

[10] Cyt. za M. Sroka, *Komitet Wojewódzki PZPR w Opolu w latach 1950–1990*, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział we Wrocławiu, Wrocław–Warszawa 2019, s. 168–169.

[11] Głównym źródłem wiedzy na temat służby K. Sidora w komunistycznym WP pozostają akta przechowywane w zasobie IPN: IPN BU 2174/8343, Teczka akt personalnych żołnierza 1947–1950; IPN BU 1532/1003, Akta paszportowe Kazimierza Sidora; IPN BU 2602/7021, płk Kazimierz Sidor. Sprawa prowadzona przez Wydział Kadr. Dokumentacja ta zwiera m.in. materiały opiniodawcze o charakterze awansowym, odznaczeniowym i dyscyplinarnym.

w latach 1944–1947 studiował na KUL[12]. Jak wynika z życiorysu sporządzonego przez K. Sidora, dnia 21 lutego 1947 r. „z urzędu wojewody ustąpił na własną prośbę z chwilą przeniesienia rządu do Warszawy"[13]. Tam pracował w MSZ, potem zaś był szefem Polskiej Misji Wojskowej w Rzymie (1945–1947), a następnie w Berlinie (1947–1948). Ważnym okresem w jego karierze w PRL była służba w Oddziale II (wywiad) Sztabu Generalnego WP (marzec 1948 – 11 marca 1950). Stamtąd na kilka miesięcy trafił do Najwyższego Sądu Wojskowego, gdzie był zatrudniony jako sędzia. Pod koniec 1950 r. został zwolniony z wojska[14]. Przez pewien czas pełnił też funkcję wicedyrektora Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych[15]. Po odwilży październikowej powrócił do MSZ, gdzie był zatrudniony jako dyplomata aż do 1980 r.

W archiwum IPN w Lublinie znajdują się akta personalne M. Stępnia, który karierę w aparacie represji rozpoczynał w 1945 r. jako młodszy referent (wartownik) w Powiatowym Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Starachowicach, a zakończył ją 31 grudnia 1956 r. w stopniu kapitana na stanowisku sekretarza Wojewódzkiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie[16]. W obydwu przypadkach dokumentacja personalna umożliwia zweryfikowanie podawanych dotychczas informacji biograficznych, może być też pomocna w pełniejszym ukazaniu ścieżek kariery, więzi środowiskowych, koneksji politycznych itp. Cennym źródłem wartym wykorzystania pozostają także akta paszportowe przechowywane w IPN. Ma je większość wojewodów sprawujących swój urząd po 1944 r. Znajdujące się w nich informacje pozwalają zrekonstruować lub zweryfikować wiele danych biograficznych dotyczących ich pochodzenia społecznego, wykształcenia, zatrudnienia, przynależności i aktywności politycznej przed 1989 r. itp. W przypadku wojewody Jana Wojcieszczuka, działacza NSZZ „Solidarność" inwigilowanego w latach osiemdziesiątych XX w. przez Służbę Bezpieczeństwa, zachowały się akta prowadzonego dla jego osoby kwestionariusza ewidencyjnego[17]. Niestety, Autor zrezygnował z dokonania kwerendy w zasobie archiwalnym IPN, posiłkując się przy sporządzaniu niektórych not biograficznych informacjami umieszczonymi w katalogach w ramach Biuletynu Informacji Publicznej.

Źródłem wiedzy o charakterze biograficznym pozostaje także *Encyklopedia Solidarności*. W jej pierwszym tomie opublikowano biogram A. Cichockiego[18]. Wersję tego

---

[12] W Archiwum Uniwersyteckim KUL przechowywana jest dokumentacja dotycząca tego okresu życia K. Sidora (A KUL, Wydział Prawa i Nauk Społecznych, Akta osobowe Kazimierza Sidora, PF 6313).

[13] IPN BU 2174/8343, Teczka akt personalnych żołnierza 1947–1950, Życiorys z 21 II 1947 r., k. 63.

[14] IPN BU 2174/8343, Teczka akt personalnych żołnierza 1947–1950, zeszyt ewidencyjny Sidora Kazimierza, k. 9. W zbiorach IPN znajdują się także następujące materiały archiwalne: IPN BU 2602/7021, Płk Sidor Kazimierz s. Antoniego. Sprawa prowadzona przez Wydział Kadr.

[15] IPN BU 2174/8343, Teczka akt personalnych żołnierza 1947–1950, zeszyt ewidencyjny Sidora Kazimierza, Zaświadczenie, 16 VI 1955 r., k. 32.

[16] A IPN LU 029/1891/1, Akta personalne funkcjonariusza SB Mieczysława Stępnia.

[17] A IPN LU 0229/992/D, Kwestionariusz ewidencyjny kryptonim „Zawiedziony".

[18] M. Choma-Jusińska, *Cichocki Adam*, [w:] *Encyklopedia Solidarności w PRL 1976–1989*. Opozycja w PRL 1976–1989, t. 1, red. M. Łątkowska, Oficyna Wydawnicza Volumen, Stowarzyszenie Pokolenie, Warszawa 2010, s. 81.

biogramu umieszczoną na stronie internetowej publikacji Autor wykorzystał w swoim opracowaniu.

Niewątpliwie *in plus* omawianej monografii należy przyjąć przeprowadzenie i wykorzystanie przez Autora szerokiej kwerendy archiwalnej m.in. w Archiwum Akt Nowych, Centralnym Archiwum Wojskowym, Archiwum Państwowym w Lublinie oraz Archiwum Zakładowym Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie. Choć – co już zostało sygnalizowane – korzystanie ze stron katalogowych IPN nie powinno być substytutem kwerendy archiwalnej w jego zasobie.

Przeprowadzenie bogatego przeglądu prasowego umożliwiło zaprezentowanie aktywności zawodowej osób pełniących funkcję wojewody lubelskiego w okresie III RP (zarówno przed objęciem tego urzędu, jak i po). Na jego podstawie Autor przedstawił ich największe osiągnięcia na polu administracyjnym oraz, co istotne, ukazał mechanizmy powoływania i odwoływania wojewodów na skutek decyzji o charakterze politycznym oraz towarzyszące im roszady na lokalnej scenie politycznej. To ujęcie niejednokrotnie umożliwia spojrzenie na politykę personalną poszczególnych ekip rządowych od kuchni[19]. Jest też cenne i z pewnością okaże się pomocne w przyszłych badaniach nad elitą urzędniczą i polityczną Lubelszczyzny po 1989 r. Pewien niedosyt badawczy wywołuje brak analizy porównawczej prezentującej związki poszczególnych wojewodów z regionem, ich pozycję polityczną, a także ocenę, czy sprawowanie urzędu wojewody było szczytem ich kariery, czy też funkcję tę traktowali jako tylko jeden z etapów budowania samodzielnej pozycji politycznej.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

IPN BU 2174/8343, Teczka akt personalnych żołnierza 1947–1950.

IPN BU 2602/7021, płk Kazimierz Sidor. Sprawa prowadzona przez Wydział Kadr. Dokumentacja ta zwiera m.in. materiały opiniodawcze o charakterze awansowym, odznaczeniowym i dyscyplinarnym.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddziału w Lublinie

A IPN LU 029/1891/1, Akta personalne funkcjonariusza SB Mieczysława Stępnia.

A IPN LU 0229/992/D, Kwestionariusz ewidencyjny kryptonim „Zawiedziony".

Archiwum Uniwersyteckie KUL

A KUL, Wydział Prawa i Nauk Społecznych, Akta osobowe Kazimierza Sidora, PF 6313.

[19] *Vide* noty biograficzne wojewodów: począwszy od Jana Wojcieszczuka po Przemysława Czarnka.

Piśmiennictwo

Ajnenkiel A., *Administracja w Polsce. Zarys historyczny*, „Książka i Wiedza", Warszawa 1977.

Bandurka M., *Rozwój terytorialny ziem województwa łódzkiego w okresie 1918–1993*, „Rocznik Łódzki" 1994, r. 4.

Bandurka M., *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe Miasta Łodzi i Województwa Łódzkiego, Łódź 1995.

Choma-Jusińska M., *Cichocki Adam*, [w:] *Encyklopedia Solidarności w PRL 1976–1989. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 1, red. M. Łątkowska, Oficyna Wydawnicza Volumen, Stowarzyszenie Pokolenie, Warszawa 2010.

Cichoracki P., *Województwo poleskie 1921–1939. Z dziejów politycznych*, Wydawnictwo LTW, Łomianki 2014.

Dawidowicz W., *Zarys ustroju administracji terenowej w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1976.

Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956. Aspekty polityczne, red. T. Osiński, M. Mazur, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Lublinie, Lublin 2016.

Dzieje Lubelszczyzny 1944–1956. Aspekty społeczne, gospodarcze, oświatowe i kulturalne, red. T. Osiński, M. Mazur, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Lublinie, Lublin 2017.

Górski P., *Profesjonalizacja administracji państwowej w Polsce 1918–1939. Uwarunkowania społeczne i kulturalne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011.

Jaka administracja? Rozważania nad teorią i praktyką administracji polskiej po 1989 roku, red. M. Strzelecki, W. Zubrzycki, D. Jurczak, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP, Olsztyn 2016.

Kallas M., *Historia ustroju Polski X–XX w.*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.

Kallas M., *Województwo w Drugiej Rzeczypospolitej. Z dziejów podziałów terytorialnych 1919–1939*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia" 1997, z. 30.

Kallas M., Lityński A., *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis-Nexis, Warszawa 2003.

Korejwo M., *Oddziaływanie PZPR na aparat administracji państwowej*, [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury – ludzie – dokumentacja*, red. D. Magier, Archiwum Państwowe w Lublinie, Radzyńskie Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

Kozyra W., *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918–1939*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009.

Kozyra W., *Urząd Wojewódzki Lubelski w latach 1918–1939*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1999.

Malec J., Malec D., *Historia administracji i myśli administracyjnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.

Mielcarek J.A., *Podziały terytorialno-administracyjne II Rzeczypospolitej w zakresie administracji zespolonej*, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2008.

Polskie województwo. Doświadczenia i perspektywy, red. A. Kukliński, P. Swianiewicz, Instytut Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1990.

Prawo, administracja, gospodarka po 15 latach transformacji ustrojowej Rzeczypospolitej Polskiej, kol. red. J. Szreniawski red. nacz. *et al.*, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyślu, Przemyśl 2006.

Romański M., *Urząd wojewody w Polsce 1918–2013. Studium prawno-historyczne*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Sandomierz 2013.

Salmonowicz S., *Podziały terytorialne i organizacja administracji w województwie pomorskim (1920–1939)*, [w:] *Historia Pomorza. Tom V (1918–1939). Województwo pomorskie i Wolne Miasto Gdańsk*, cz. 1. *Ustrój, społeczeństwo i gospodarka*, red. S. Wierzchosławski, P. Olstowski, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Toruń 2015.

Służewski J., *Wojewoda w systemie administracji państwowej*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1981.

Solarz P., *Biurokracja w funkcjonowaniu aparatu państwowego w Polsce po 1989 roku*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Warszawa 2013.

Sroka M., *Komitet Wojewódzki PZPR w Opolu w latach 1950–1990*, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział we Wrocławiu, Wrocław–Warszawa 2019.

Stulecie polskiej administracji. Doświadczenia i perspektywy, red. W. Federczyk, Krajowa Szkoła Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego, Warszawa 2018.

Śleszyński W., *Województwo poleskie*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2014.

Urząd Wojewody w Poznaniu. Od X wieku do współczesności, oprac. Z. Dworecki, D. Matelski, S. Nawrocki, W. Radomski, red. S. Sierpowski, Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej, Poznań 1997.

Waingertner P., *Włodarze województwa łódzkiego*, Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź 2014.

Witkowski W., *Historia administracji w Polsce 1764–2020*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2020.

Wojewodowie białostoccy 1919–1944, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Białymstoku, Białystok–Warszawa 2019.

Województwo opolskie 1950–2010, red. M. Lis, K. Szczygielski, L. Dróżdż, Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, Opole 2011.

Województwo śląskie 1945–1950. Zarys dziejów politycznych, red. A. Dziurok, R. Kaczmarek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014.

Województwo śląskie (1922–1939). Zarys monograficzny, red. F. Serafin, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1996.

Zawadka K., *Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie 1948–1956. Struktura – ludzie – mechanizm funkcjonowania*, Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Lublinie, Lublin 2014.